

Autor: Jef Costello

1. Jsem Jackova nejoddanější Vesmírná opice

Dlouho jsem se zdráhal psát o *Klubu rváčů*, jelikož bych tím porušil první dvě pravidla Klubu rváčů. Už ale nemůžu mlčet – a mám toho na srdci opravdu hodně. Takže postavte hodně vody na kafe a vyčleňte si na mě hodinku času. Můžu vám slíbit, že to bude stát za to.

Klub rváčů nahradil *Síť* (1977) coby můj nejoblíbenější snímek – ne proto, že by šlo o kvalitnější filmařinu nebo snad „nejlepší film všech dob.“ *Klub rváčů* ke mně totiž promlouvá úplně jinak než ostatní filmy. Viděl jsem ho mnohokrát se spoustou různých lidí a za nejrozmanitějších okolností (zvláště dobře k němu pasuje Jägermeister). Film se pouští do křížku s problémy mými i naší doby obecně; odráží mé vlastní nejhlubší frustrace a nejtemnější tužby; a přináší (nebo tak alespoň působí) mnoho správných odpovědí na naše neduhy (přestože ideologie filmu obsahuje jednu zásadní mezeru, jak posléze vysvětlím).

Žádný film mě nedokáže inspirovat tak jako *Klub rváčů*. Když se cítím na dně a v depresi z „dnešního světa“ nebo mé neschopnosti zasadit banalitu svého každodenního života do kontextu, jedno pozdně večerní promítání *Klubu rváčů* mě postaví zpátky na nohy a připomene mi mou „misi.“ Musím se přiznat, že do jisté míry mi to je poněkud trapné – *Klub rváčů* totiž (řekl bych) míří na podstatně mladší diváky. Jeho estetika v mnoha ohledech naprosto náleží současnosti a nezapomínejme, že přes jeho velikost máme co do činění s hollywoodským produktem. Jsem vzdělaný muž a přečetl jsem všechna hlavní díla západního kánonu. Jak by pro mě mohl být nový hollywoodský film (ze všech lidí zrovna s Bradem Pittem!) tak důležitý? A přesto všechno tomu tak je – a nikomu se za to nehodlám omlouvat.

Rozhodně v tom nejsem sám. Film zasáhl nespočet mladých i duchem mladých mužů. Hádám, že do akademií smíšených bojových umění přivedl víc nováčků než všechny placené kanály s UFC dohromady. (Jeden z mých přátel se mě pokoušel zlákat k brazilskému džiu-džitsu – dnes nosí hnědý pásek – slovy, že „je to jako Klub rváčů!“) Všimněte si, že zatím

mluvím výhradně o mužích, protože jestli kdy vznikl film „jen pro chlapy,“ byl to právě *Klub rváčů*. Podařilo se mu nahradit *The Three Stooges* (Tři moulové) coby neúčinnější nástroj k vyhnání všech přítomných žen z obývacího pokoje. Co se našeho boje proti modernímu světu týče (přečtěte si mé **programové prohlášení**) musíme *Klub rváčů* označit za nejvýznamnější *umělecké dílo* posledního půlstoletí – a jediné umělecké dílo směřující výhradně na muže. Pokud ale člověk chce změnit svět, musí vždy mířit v první řadě na muže.

Jistě už jste všimli, že mluvím výhradně o filmu, a nikoliv knize *Klub rváčů*. Mám pro to své důvody. Zprvė řadím *Klub rváčů* do nevelké skupiny filmových adaptací, které skoro dokonale zastínily svou předlohu. Když řeknu *Sever proti Jihu*, vybaví se vám film nebo román? Totéž platí pro *Čaroděje ze Země Oz*. Nebo si vezměte třeba Jamese Bonda: Fleminga už dnes skoro nikdo nečte. Takže píšu-li pro čtenáře Counter-Currents o *Klubu rváčů*, musím mluvit především o filmu.

Zadruhé film knihu v mnoha ohledech překračuje a vylepšuje. Neberte to prosím jako shazování románu nebo jeho autora **Chucka Palahniuka**. Ve skutečnosti můžeme mluvit o filmu a románu *společně*, protože i když se adaptace v některých aspektech odchyluje, zpravidla se předlohy drží velice věrně. (Drtivá většina mluveného komentáře Edwarda Nortona ve filmu je doslova převzatý text knihy.) Bez Palahniuka by nebylo filmu *Klub rváčů*, a proto se musíme sklonit před jeho géníem. Přestože se – jak rozeberu později – jedná o velice osobitý a problematický druh geniality.

Což mě přivádí k neopominutelnému bodu, který musím předem zdůraznit: Naprosto mě nezajímá, co o svém románu nebo jeho zfilmované verzi řekl sám Palahniuk. Důvody souvisejí s jeho osobitou a problematickou genialitou, kterou se budu zabývat později (slibuji). Prozatím si jednoduše pomůžu neblaze proslulou tezí o „**smrti autora**“ Rolanda Barthesa: texty znamenají více, než si jejich tvůrci myslí a autorovy záměry nebo osobní výklad vlastního díla **není definitivní tečkou** za interpretací. Též mě ani v nejmenším nezajímá, co si o svém filmu myslí režisér David Fincher nebo scénárista Jim Uhls. (Sám *jim* řeknu, co znamená. Děkuji.)

2. Jsem Jackův *thymos*

Edward Norton jako „Jack“

Náš přítel Jack je **Poslední člověk**. Pracuje jako „koordinátor pro stažení výrobků z trhu“ velké nejmenované automobilky a žije „americký sen.“ Když nepracuje, tráví čas vybavováním svého klimatizovaného bytu v luxusní betonové bytovce (v delawarském Wilmingtonu – což ale film jen lehce naznačuje) nábytkem z IKEA, přehozy a dekorativními dekami. Má všechno: košile od CK, boty DKNY a kravaty AX. A vůbec nic jiného. Kdyby film (nebo kniha) vznikly o něco později, velkou část Jackových večerů a volných dní by jistě vyplňovalo sledování online pornografie a masturbace. (Omlouvám se, pánové. Snad jsem neřal příliš do živého?)

Jack říká „Probíral jsem se katalogy a přemýšlel o tom, jaký druh jídelního servisu se hodí k mé osobě.“ Boha jeho, dělám úplně to samé. Kolik jenom odpolední jsem strávil v IKEA, kde jsem si při pohledu do regálů říkal: „Pořídil by si člověk jako já takovou pohovku?“ Nebo ještě hůř: „Co o sobě chci říct tímhle přehozem?“

Klub rváčů skvěle vykresluje naprostou sterilitu tohoto moderního života – i to, jak se snažíme překrýt odér rozkladu nasládlým parfémem morální nadřazenosti. Jack si kupuje „lampu Rislampa z ekologického, neběleného papíru“ a „skleněné nádoby s malinkými bublinkami a nedokonalostmi dokazujícími, že byly vyrobeny čestnými, jednoduchými a tvrdě pracujícími lidmi z ... na tom nesejde.“ A pak jsou tu samozřejmě ony děsné a vlezlé podpůrné skupiny, kde se mluví výhradně v eufemismech, každý trpící je „hrdina“ a každá smrt „tragédií.“

Na každém kroku také narážíme na agresivní vulgaritu zpracovaného a homogenizovaného korporátního světa: „Až se rozběhne průzkum dalekého vesmíru, pojmenovávat se bude po korporacích. Hvězdná sféra IBM. Galaxie Microsoft. Planeta Starbucks.“ (Dnes se samozřejmě zdá, že sen o průzkumu hlubokého vesmíru byl tiše odložen ad acta.) *Klub rváčů* nemilosrdně obnažuje nejen ošklivost a prázdnotu, ale také nelidskost dneška. Automatizované telefonní linky s výběrem možností z předdefinovaných možností; korporace, které nekvalitními výrobky zcela vědomě ohrožují životy; šéfové, co mají váš život za svůj majetek a všeobjímající a úplná nepřítomnost pocitu sounáležitosti nebo zájmu o druhé. Tenhle nóbl

maličký kousek ráje, osvětlený Rislampami, který jsme si vybudovali, je ve skutečnosti tvrdé a studené místo plné vystresovaných rozzlobených lidí.

A nejrozzlobenější ze všech jsou potom muži. Jistě, i ženy jsou otřesné: labilní, vyschlé a kariérou posedlé harpyje; emocionálně zakrnělé a dokonce biologicky poškozené svým takřka náboženským závazkem neplodnosti. A náš je v mnoha ohledech ženský svět: bezpečný podle představ moderní matky v domácnosti a soustředěný na materiální pohodlí, bezpečí a potlačování *thymu*. Jak jsem napsal ve své eseji **Dystopia is Now!** (*Dystopická současnost*):

Thymos označuje „vznětlivost.“ Podle Platóna (v *Ústavě*) tato část duše odpovídá na útok proti našim hodnotám. Působením *thymu* máme chuť rozbít hubu lidem z TSA, kteří nás na letištích ohmatávají a nutí nás lézt do přístrojů, které jim umožňují dívat se na naše privátní partie. Cítíme to jako urážku naší důstojnosti – a chceme se jí postavit. Koho taková situace neuráží, neměl by nejspíš ani být pokládán za lidskou bytost, protože právě *thymos* z nás dělá lidi a odlišuje nás od zvířat. (Není to jen náš rozum – díky *thymu* se od nich lišíme i jinak, druhově.) *Thymos* je ta naše součást, kterou rozněcují ideály: pohání nás k boji za zásady a snaže stát se něčím víc, než zrovna jsme.

Řekněme si však na rovinu, že jakkoliv je *thymos* lidskou specialitou, v první řadě jej nacházíme u mužů. Je to vlastně celé ještě o něco složitější: někdo může být dospělou osobou mužského pohlaví – a přesto nebýt mužem (nebo, jak někdy říkáme, „skutečným mužem“). Instinktivně je to jasné všem mužům, dokonce i transvestitům. (Chcete dostat přes hubu od transvestity? Zpochybněte jeho/její mužnost.) Proces nabývání mužnosti z největší části znamená vyjadřování a ovládání *thymu*.

Mladí muži si často myslí, že na starší udělají dojem nezřízenými projevy thymotické zuřivosti. Rychle jim však dojde, že starší se něco podobného dívají skrz prsty. Skutečný muž nebojuje bezdůvodně a už vůbec ne proto, aby si „něco dokázal“ (od určitého věku je snaha „prokázat, že jste muž“ pokládána za neklamný příznak ustrnulého emocionálního vývoje a narcismu).

Opravdový muž se ale nebude zdráhat pustit do boje (fyzicky či slovně), jakmile půjde o něco skutečně důležitého – včetně jeho důstojnosti a cti nebo důstojnosti a cti jeho rodiny či národa. Oproti tomu neschopnost či neochota v případě nutnosti bojovat – především kvůli strachu – je známkou nemožné zbabělosti a důvodem k pohrdání ostatních mužnějších mužů.

Projevy *thymu* i okolnosti, kdy jsou tyto projevy opodstatněné, se mezi různými kulturami navzájem liší. Tzv. „vraždy ze cti“ nás Evropany naplňují hrůzou – a skutečně, čím méně rozumem obdařený lid, tím hloupější budou jeho projevy *thymu*. Ale zatímco u Posledních lidí (*Untermenschen*) alespoň jakýsi *thymos* vidíme, ten náš jako by byl už před drahnou dobou amputován.

Ano, kastrací *Klub rváčů* začíná. Doslova. (A doslovná kastrace se jako nit vine celým filmem.)

Ve světě *Klubu rváčů* – našem světě – došlo k potlačení a patologizaci veškerých zdravých mužských vyjádření maskulinity. Příběh *Klubu rváčů* začíná, když emocionálně potlačený insomniak Jack při hledání jakési formy katarze navštíví podpůrnou skupinu pro muže s rakovinou varlat „Společně jsme pořád muži“ (Remaining Men Together). Někteří z nich byli doslova vykastrováni. Jednomu z nich, Bobovi, narostly následkem testosteronové terapie „chlapské kozy,“ když si v reakci na ni jeho tělo začalo vytvářet vyšší množství estrogenu.

Jak se Bob do téhle šlamastyky dostal? Dozvídáme se, že byl „přeborníkem v kulturistice.“ A jako všichni špičkoví kulturisté bral steroidy ve velkém. (Bob plačtivě vypočítává prostředky, které brával a o jednom z nich říká: „Používají to u závodních koní, proboha!“). Vypravěč přinejmenším silně naznačuje, že Bobova rakovina varlat byla následkem zneužívání steroidů. Jaká ironie: chlápek, který se napumpuje umělými mužskými hormony a nabouchá obří svaly – proč? No přece aby byl mužný. A ve výsledku kvůli tomu o své mužství přichází.

Podle mě boží trest. Podobně jako Jack i spousta dalších dnešních mužů se Bob necítil být dost mužem. A jako tolik dnešních mužů se to pokoušel napravit vnějšími a kosmetickými „řešeními.“ A tak nabral spoustu svalů (což samozřejmě dokáže každá buzna v posilovně v Chelsea). Další si zase nechávají na tváři narůst krátké strniště, které si pak každých pár dní pečlivě zastřihávají. Nebo si kupují sportáky.

Některé potom zlákaají spamové emaily s reklamami na „prodloužení penisu.“ Proč se z velikosti penisu dnes stalo takové téma? Proč se objevilo nespočet webů a pilulek, které mužům slibují tři palce (7,5 cm) za tři týdny? Proč dneska chlapi v posilovně často chodí do sprch ve spodkách? (Generaci mého otce by tohle přišlo vážně divné; muži v YMCA plavali beze studu nazí a nikdo si nemyslel, že je to „teplé.“) Je to jen kvůli naší saturaci pornografií a překrouceným představám o „normálnosti?“ Ne, důvodem je uzavření všech tradičních způsobů, kterými muži prokazovali svou mužnost. Tím pádem se mužnost stává záležitostí vnějšku, vzhledu a velikosti: výšky, velikosti svalů, penisu, bankovního konta, domu atd.

Klub rváčů pojednává o opětovném nabytí ztracených mužných iniciačních rituálů a způsobů mužské seberealizace. Všimněte si, že jsem neřekl „přetvoření“ nebo „vytvoření nového pojetí“ (fuj) mužnosti. Na tom už pracuje celé rádobí „mužské hnutí:“ vytvoření nové, s feminismem slučitelné mužnosti. Vysedávání v indiánské sauně, bušení do bubnů a pláč nad tím, jak moc jim „tradiční maskulinní genderové role ublížily.“ S Remaining Men Together se tomu Palahniuk do jisté míry vysmívá. Aby nedošlo k omylu, na mužském pláči není z podstaty nic špatného – pokud se to neděje příliš často, příliš snadno a kvůli banalitám. Přečtěte si *Iliadu* – Achájové ronili slzy častěji, než mladé republikánské naděje při volbách.

Když Bob v Remaining Men Together Jack obejmě, ten se po chvilkovém zaváhání rozeštká. (Poté se Boba pustí a my vidíme, že skvrny od slz na Bobovu šedém triku vypadají trochu jako obraz Turínského plátna. V obecnstvu to z nějakého důvodu vždy vyvolá salvy smíchu.) Proč – nebo lépe řečeno kvůli čemu – Jack pláče? Pláče nad vřískající nicotou svých dní (abychom si vypůjčili slova ze *Sítě Paddyho Chayefského*). Má dobrý důvod plakat – stejně jako my. Na sebelitosti není nic špatného, je-li skutečně opodstatněná. Jsme Poslední lidé na Konci dějin, v troskách Johnsonovy Velké společnosti topící se v barevné záplavě. A jako by to

nestačilo, ještě nám rozdrtili koule. „Pokračuj, Cornelia, můžeš se vyplakat.“

Nejlíp to ale shrnul Tyler Durden:

Vidím [v Klubu rváčů] nejsilnější a nejúžasnější muže, jaký kdy žili – celá generace čerpá benzín, obsluhuje v restauracích. Otročí s bílejma límečkama. Reklamy nás nutí kupovat si auta a oblečení, pracujem, jenom abychom si nakoupili krámy, co nepotřebujem. Jsme prostřední děti historie, lidi který jsou k ničemu. Nezažili jsme válku, velkou krizi. Naše válka je duchovní válka, naše deprese je náš život. Byli jsme vychovaní televizí k víře, že jednou se z nás stanou milionáři, filmoví bozi nebo rockový hvězdy – ale kdepak. My si to uvědomujeme. A začínáme bejt dost vzteklí.

Ve scénáři (ale ne v konečné filmové verzi) ještě Tyler dodává: „Jsme tiší mladí muži, který poslouchaj, dokud není čas se rozhodnout.“ Velice důležitá věta, jak ještě uvidíme.

3. Jsem Jackova dialektika

Tyler s Jackem resuscitují dějiny

Zmínil jsem, že projevy mužského *thymu* se v různých kulturách liší. Ať už je však jeho vyjádření jakékoliv, ústřední úloha *thymu* v mužské identitě se nemění. Pro ženy je ženskost do velké míry biologická, mužského ideálu musejí ale muži dosáhnout a udržovat jej. Jak to vyjádřil Derek Hawthorne: „Ženy jsou, ale muži se musejí stát.“

Ženskost má v první řadě co do činění s přitažlivostí ženy pro muže. Oproti tomu na muže, jehož „mužnost“ by sestávala především z jeho přitažlivosti v ženských očích, by ostatní muži – skuteční muži – hleděli s opovržením. (Proto americké muže ve 20. letech minulého století tak znechucoval Rudolph Valentino.)

Samcům je vlastní potřeba stát se muži – tj. překonávat se, soupeřit, bojovat, riskovat – nebo při tom zemřít. Kdo to nedělá, není. (Tedy není mužem). Abychom ještě jednou citovali Dereka Hawthorna:

Kdyby muži necítili nutkání zanechat svou stopu a prokázat, že mají právo na to

nazývat se muži, nebylo by vědy, filozofie, umění, hudby, technologie ani objevů. „Ale nebyly by ani války, konflikty a soupeření!“ vřeští zpět feministky a eunuši. Mají pravdu: nic z toho by skutečně nebylo. A svět by byl bezbarvý a k smrti nudný.

Jak už jsem řekl, v našem moderním světě je pro muže v podstatě nemožné stát se skutečnými muži, jelikož jsou na každém kroku zasypáváni nesmysly o „citlivosti.“

Klub rváčů ve skutečnosti nezačíná Jackovou návštěvou podpůrné skupiny Remaining Men Together. (Tam jen potkává muže, kteří fyzicky a navenek vyjadřují jeho vnitřní duševní rozpoložení.) Klub začíná setkáním Jacka s Tylerem Durdenem. Jistě nemusím psát velkým písmem „Pozor, spoiler!“, jelikož asi úplně každý ví, že Jackovi nakonec dojde, že Tyler je jeho alter ego a on trpí tím, co psychiatři označují jako „**mnohočetnou poruchu osobnosti**.“ Takže když Jack potkává Tylera Durdena, Tyler Durden vlastně potkává Tylera Durdena.

Tyler (Brad Pitt), kterého potkává, je Tyler, kterým se Jack (tedy Tyler) může stát, ale ještě toho vědomě nedosáhl: naprosto sebejistý, silný, charismatický a v každém slova smyslu svobodný – oproštěný od materialismu, touze po uznání ostatních, po pohodlí, bezpečí a vlastně i žádosti jako takové (je probuzený, Buddha, a ve filmu i knize se skutečně objevuje řada odkazů na buddhismus).

Ve filmu se Jack s Tylerem potkávají v letadle. (V románu trochu podivně na nudistické pláži.) Zásadní chvíle ale přichází poté, co Jackův byt do základů vyhoří, spolu s Tylerem vypije tři džbány piva a stojí před Louovou tavernou. Tehdy Tyler Jacka požádá, aby ho praštil. „Nechci umřít bez jizev,“ říká. „Kolik toho o sobě víš, když jsi nikdy nebojoval?“ (Hluboká pravda. Většina dnešních mužů se nikdy opravdu neporvala a někde ve skrytu duše je Tylerova otázka šírá.) A tak se Jack s Tylerem začnou rvát – nebo se spíš Jack/Tyler začne bít *sám se sebou*. Kvůli čemu?

Film i román naprosto skvěle nejprve tento konflikt zobrazují jako střet dvou mužů, aby ho následně vykreslily jako střet muže se sebou samým. V *obou* případech však o nadvládu bojují dvě osobnosti. Abychom to lépe pochopili, musíme vydržet tři kola v ringu s Hegelem.

Asi jedinou část Hegelovy *Fenomenologie ducha*, která se dá pochopit, filozofové nazvali „**dialektikou pána a raba**.“ Hegel předpokládá prvotní výjev, ve skutečnosti počátek dějin, kde se proti sobě staví dva soupeři v bitvě na život a na smrt. V určitém bodě se ale jeden z nich druhému vzdává. Ten, který by se nevzdal a skutečně by raději zemřel, je pán. Ten druhý dal před svou ctí přednost lásce k životu. Stal se tedy rabem. Skutečně lidským je však pán, který staví ideál (svou čest) nad pouhý život. (Pro zvířata není nic vyššího než přežití; ideály jako čest si nedokáží představit.)

Té osudné noci za Louvou tavernou učiní Tyler s Jackem – jako dvě děti, které se učí bojovat – první nesmělé krůčky k obrozené mužnosti. Nejprve, jak si každý divák uvědomí, musí naučit svá otupělá moderní bonobo těla znovu vůbec *něco cítit*. Všimněte si, jak jsou jim jejich

pocity nové. Všimněte si údivu v Jackově hlase, když říká „Páni to vážně bolelo...“ Brzy se ale dostáváme od škodolibého „A teď mi ubal další“ k obyčejné rvačce. Teď už spolu bojují a o krok se přiblížili k prvotnímu výjevu, v němž se rozhodne, kdo bude pánem a kdo rabem. Z tohoto prvního střetu ale ani jeden z nich nevychází jako pán. Bojují a rozchází se jako sobě rovní.

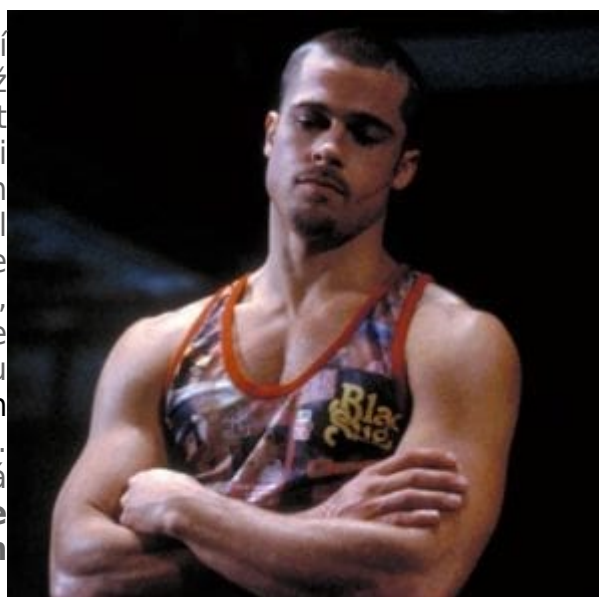
Ve skutečnosti spolu samozřejmě bojují dvě stránky Jackovy/Tylerovy duše. A uvnitř jeho psyché skutečně zuří boj o nadvládu. Jack celou dobu žil jako rab – otrok korporace, „otrok ikeáckého budování hnízda.“ „Tyler“ je jeho panské alter ego; muž, kterým by mohl být. Muž, který si uvědomil, že „věci, které vlastníš, pak vlastní tebe“ (asi nejznámější hláška celého filmu). A tam za Louovou tavernou podniká obyčejný, každodenně bezpáteřní Jack úvodní kroky k podřízení se svému vyššímu já. V tomto konkrétním podvolení není hanby: podvoluje se své silnější a lepší stránce. Ve skutečnosti nebojují dva jednotlivci, ale jen jeden – aby se stal Nadčlověkem (*Übermensch*).

Übermensch Tyler Durden si za cíl vytyčil zničení naší utopie spokojeného a tlustého Posledního člověka, dřepícího na konci dějin. A jak? Jejich znovunastartováním. Novou inscenací prvotního výjevu na počátku historie, kdy poprvé rozkvetlo mužství; kde se muži navzájem střetávali ozbrojeni jen vlastní silou a vůlí – z některých se stali páni, z jiných rabi.

Jackovo podvolení se Tylerově personě není v *Klubu rváčů* přímočaré. Jak víme, když si nakonec uvědomí, že Tyler (Brad Pitt) je jeho druhé já, podle všemu se mu postaví, pokouší se zhatit jeho plány a nakonec v sobě i Tylera zabít. Někteří si to vyložili jako Jackovo „rozhodné odmítnutí“ Tylerova „amatérského fašismu“ (tak to alespoň popsal Britský výbor klasifikace filmů /British Board of Film Classification/). Sám si tím nejsem kdovíjak jistý. Vlastně vůbec ne – ale k tomu víc později.

4. Jsem Jackův nesourodeej chaotickéj kus obojživelný sračky

Otevřeně si přiznejme, že všichni ti nesčetní mladí (či v mém případě relativně mladí) muži, na něž snímek tak silně zapůsobil, chtěli bez výjimky být Tylerem Durdenem. Osobně jsem rozpolcen mezi touhou být Tylerem Durdenem a jeho nejlepším přítelem. (Koneckonců jako Tyler bych se cítil nesmírně osamělý. Vesmírné opice by mi sice dělaly společnost, ale co si budeme nalhávat, přátelství rovných se to nevyrovná) Dokonce vznikly stránky, kde si můžete koupit repliku Pittovy červené kožené bundy, **pasáckých slunečních brýlí** a Sock It To Me trička. Jak smutné. Stát se Tylerem Durdenem pro některé znamená oblékat se jako on. **Naše kultura ale komodifikuje všechno – včetně ikon antikomodifikace.**

Jak se tedy stát Tylerem Durdenem? Jistě, na tomto rozcestí se spousta mladých mužů může vydat velice nesprávným směrem a film i kniha opravdu inspirovaly skutečné (a velice hloupé) akty násilí a vandalismu – zjevně vykonané chlapíky, kteří chtěli prokázat, že jsou Tyler. V *Klubu rváčů* je však k tomu stát se Tylerem potřeba mít Mistra. Vidíme to na vztahu Jacka-Tylera (kde fakticky vyšší část naší duše mentoruje nižší). Po prvním zhlédnutí mi tenhle konkrétní „dějový zvrat“ moc nešel pod nos: přál jsem si, aby byl Tyler skutečný. Až později mi došlo, že to muselo být takto a docenil jsem Palahniukovu genialitu. Všichni jsme Jack a „Tyler“ není „někdo jiný.“ Je to vyšší část nás samých, kterou se musíme stát. **Musíme se stát tím, kým jsme.**

Brad Pitt jako Tyler Durden

Na této cestě se však duchovní Mistr nesmírně hodí. Obzvláště to vynikne poté, co Jack s Tylerem vytvoří Klub rváčů – a ještě víc pak tehdy, když se z Klubu stává Projekt Chaos. Tylerem vytvořený kult si půjčuje rovným dílem z vojenského přijímače, zenu a skinheadského šaškování. „Uchazeči“ musejí tři dny a tři noci čekat před dveřmi domu na Paper Street a snášet neustálý brutální posměch a odrazování z úst Jacka a Tylera, než smějí vstoupit dovnitř a začít se svým „výcvikem.“ Pokud jste to náhodou nevěděli, jde o zenovou praktiku. Co ale vlastně obnáší samotný výcvik?

Nu, zčásti si Tyler samozřejmě buduje revoluční armádu a cvičí své „Vesmírné opice“ v nejrůznějších nepřístojnostech. Skutečné kurikulum by se ale dalo nazvat „jak se stát mužem,“ a dosti se podobá základnímu vojenskému výcviku. Vesmírné opice si strojkem holí všechny vlasy (výjimkou je z nějakého důvodu blondák Angel Face /Jared Leto/). Vzdávají se veškerého svého majetku kromě páru černých košil, kalhot, dvou párů černých ponožek, černého saka a „tři sta dolarů na pohřeb.“ Disciplína i sebezapření mají jasně vojenský étos a výsledná estetika pak ryzí *Romper Stomper* styl.

Uvnitř domu – už bez vlasů a oděné v prosté černé – se Vesmírné opice stávají součástí čehosi, co nemůžeme nazvat jinak než protikladem podpůrné skupiny. Román i adaptace vykreslují četné důmyslné paralely mezi *Remaining Men Together* a *Klubem rváčů*. Na jednom setkání podpůrné skupiny předsedající říká „Rozhlížím se a vidím tu spoustu statečných lidí...“ Tyler začíná jedno ze setkání Klubu rváčů slovy „Rozhlížím se a vidím...“ Scénář označuje všechny vedoucí podpůrných skupin jednoduše jako „Vůdce.“ Ve filmu v jednom svém mluveném komentáři během setkání Klubu rváčů Jack o Tylerovi říká „Vůdce se procházel davem, venku v temnotě.“

Všechny New Age balast podpůrných skupin ale mizí: otevření srdečních čaker, zvířata síly i vnitřní děti. (Jedinou Tylerem vyučovanou jógou tak zůstává svébytná podoba karmajógy, ale o tom třeba jindy.) Vesmírné opice nemají dostat oporu – mají čelit rozebrání na elementární

částice. „Nejste krásný ani jedinečný sněhový vločky,“ slyší od Tylera. „Jste jen rozkládající se organická hmota jako všichni ostatní. Všichni jsme součástí stejný hromady hnoje.“ V klasickém postupu vojenského přijímače jsou z rozebraných rekrutů složeny nové bytosti; s novou identitou soustředěnou na jejich příslušnost k válečnému bratrstvu a službu sdílenému cíli. Tím není v tomto případě nic menšího než zničení moderního světa (což je i skromný cíl mé existence). Klub rváčů a Operace chaos jsou dnešní formou klasického germánského *Männerbundu* (mužského spolku) žijícího na okraji společnosti; nestálé síly, kterou je možno využít k dobrým i horším účelům.

Přístup *Klubu rváčů* k tomuto procesu mužského přetváření sebe sama je často znepokojivě (a zbytečně) nihilistický. (Obzvláště v knize.) Tyler nás poučuje (v původním scénáři): „Zdokonalování sebe sama je masturbace – odpovědí je sebezničení.“ Když Tyler Jackovi působí chemickou popáleninu (krásná ukázka iniciačního rituálu *Männerbundu*), doprovází to slovy „Blahopřeji. Seš o krůček blíž úplnému dnu.“

Není kdovíjak obtížně zvolit si nesprávný výklad. Známe chlápky jako Jack, kteří se ze zoufalství nad životem v moderním světě upili nebo ufetovali do němoty. Propadli pusté sebedestrukci bez jakéhokoliv vyššího cíle. Tak samozřejmě zní definice nihilismu. Tyler však rozbíjí tu část Jackova sebe obrazu (i Vesmírných opic) založenou na konformitě normám moderní spotřebitelské společnosti. Rvačky, pití, krádeže, vandalismus, sebepoškozování, život ve špíně (vlastně kompletní životní styl skinheads /viz např. **William Pierce o skinheads**, pozn. DP/) – to považuje náš překrásný nový svět za „úplný dno.“ Tylerovi a jeho následovníkům ale slouží jako prostředky k seberealizaci. A tito muži se skutečně stávají probuzenými a proměněnými bytostmi.

Podobně jako na kastraci narážíme ve filmu na každém kroku na smrt: umírající lidé, které Jack potkává ve svých podpůrných skupinách (jako nezapomenutelná Chloe: „Mám ve svém bytě pornografické filmy, lubrikanty a *popper*...“). Jackova práce coby koordinátora stažení z prodeje, která ho přivádí do neustálého kontaktu se smrtí. („Tady proletělo dítě předním sklem. Tři body.“) A právě prostřednictvím blízkých setkání se smrtí se Jack i ostatní muži učí znovu nabývat svou ztracenou mužnost. Tylerovo terorizování prodavače z večerky Raymonda K. Hessela je pokusem tohoto muže šokem vybudit z jeho lhostejné nečinnosti a dát mu pocit, že se podruhé narodil. („Zítřek bude pro Raymonda nejkrásnější den v životě. Zítřejší snídaně mu bude chutnat víc než cokoli, co jsme kdy já nebo ty jedli.“). Nejkrápnější příkladem pak samozřejmě je Tylerem úmyslně způsobená bouračka, při níž spolu s dvěma spolucestujícími Vesmírnými opicemi málem přichází o život. Následně to Tyler komentuje velice důležitou větou: „Právě jsme si sáhli na dno.“

Většina lidí podobné zážitky ve svých životech vědomě *nevyhledává*, což je – když to vezmeme kolem a dokola – vlastně dobře. (Jak by se vám líbilo jet Tylerovi v protisměru?). Spíš to chápeme jako něco, co osud čas od času lidem uchystá a co nám může pomoci nahlédnout na „vatu“ v našem životě z potřebného odstupu a udělat z nás silnější lidi. Moderní život však šanci na blízká střetnutí smrtí, tato „sáhnutí na dno“ umenšuje na minimum. Všechno musí být „bezpečné,“ aby se o vás maminka nemusela bát. Na riskantní chování u mladých mužů nahlížíme skrz prsty a často je institucionálně a s nelidskou ztuhlostí

trestáme – jako by snad být klukem bylo zločinem samo o sobě. A tak musí Tyler nejdřív rozbít pravidla a přiblížit nás smrti – abychom se opravdu naučili žít. Účinek na lidi kolem něj je velice působivý.

Jack popisuje, že: „Po Klubu rváčů, se všechno ostatní ve vašem životě jakoby utlumilo. Dokázal jste vypořádat s čímkoliv.“ Říká to (v komentáři mimo obrazovku), když jedná se svým přihlouplým šéfem. A v textu, který se nakonec do filmu nedostal, uzavírá: „Lidí, kteří nad váma měli moc, bylo časem míň a míň.“ Stejně jako Jack vede většina mužů z Klubu rváčů dvojí život: jednou nohou v moderním a tou druhou v prvotním mužském světě Tylera Durdena. „I kdybych mohl někomu říct, že dobře zápasil, nemluvil bych se stejným člověkem. Tím, kým jste byl v Klubu rváčů, jste nebyl pro zbytek světa. Nikde jste nežil tak naplno jako tam. Ale Klub existuje jedině v čase mezi začátkem Klubu rváčů a koncem Klubu.“

Tyler možná vyrábí mýdlo, ale hlavní oborem jeho činnosti je „výroba“ mužů. A ti se vytvářejí překonáváním duchovních výzev, nikoliv na posilovacích přístrojích. „Litoval jsem kluky zavřené v tělocvičnách, kteří se snažili vypadat podle diktátu Calvina Kleina a Tommyho Hilfigera.“ Po cestě autobusem si Jack s Tylerem všimnou reklamy s jedním z oněch vyholených hošanů. „Takhle vypadá chlap?“ ptá se Jack s úšklebkem Tylera. V tom ho zarostlý tlustoch cestou do zadní části autobusu neomalenež odstrčí. Tvůrci tuto scénu nepoužili jen tak náhodou. Proč Jack nic neudělá? Proč se tomu šmejdovi nepostaví? Proč se s ním neporve? Protože už si nemusí nic dokazovat. Už není „třicetiletý kluk“ – stal se mužem.

5. Jsem Jackův hořící keř

Příslušnost k *Männerbundu* Klubu rváčů dodává hlubší význam i těm nejvšednějším každodenním úkonům. Jak říká Jack: „Klub rváčů se stal důvodem, proč si nakrátko zastříhávat nehty i vlasy.“ Duchovní rozměr dostává dokonce i mýdlo: „První mýdlo vyrobili z popela z hrdinů, jako prvních opic vystřelených do vesmíru.“ Jejich životy nabyly účelu, kterému podléhá i všechno ostatní: všechno má smysl jednoduše proto, že to slouží jako prostředek k dosažení účelu...

No a jaký že to vlastně je účel? Klub rváčů se podle všeho zformoval sám od sebe – aniž by si Jack/Tyler nebo kdokoliv z ostatních mužů všimnul, že má nějaký zvláštní nebo vyšší účel. Byla to reakce na všemi zúčastněnými palčivě pociťovanou potřebu. „Myslel si to každý, ale my s Tylerem jsme na to ukázali. Každý to měl na jazyku a my s Tylerem jsme to prostě pojmenovali.“ Klub rváčů má ale svou vlastní logiku, kterou nikdo nevlastní a (jak se ukáže) ani nedokáže kontrolovat. **Ať už si to tito muži uvědomili či ne, zformování Klubu rváčů bylo odmítnutím moderního světa.**

Znovu našli svou mužnost a logicky si položili otázku: „A co teď?“ (*Co dál? Co dělat?*) Člověk nedocílí podobné duchovní proměny, jen aby ji navždy zamknul do sklepa. A tak musel Klub rváčů ze sklepa vyjít: musel něčeho dosáhnout v tomto světě (konkrétně zničení tohoto světa a resuscitace dějin.) „Klub rváčů byl začátek,“ říká Tyler. „Teď vyšel ze sklepa a má jméno – Projekt Chaos“ (v české distribuci přeloženo jako Projekt Likvidace – pozn. překl).

Dále prohlašuje, že „naše válka je duchovní válka.“ Samozřejmě tím míní, že bojují o vysvobození svých duší ze spárů zkažené modernity. Ale „duchovno“ má ve filmu poněkud jiný význam. Jakkoliv jistě rozeznáváme náboženský rozměr celé věci, na povrchu vidíme odmítnutí náboženství i Boha. Tyler to vyjadřuje následovně:

Naši otcové byli našimi modely Boha. Co vypovídá o Bohu to, že se na nás vykašlali? Poslouchej mě. Musíš uvážit i takovou možnost, že tě Bůh nemá rád. Že tě nikdy nechtěl. Je hodně pravděpodobný, že tě nenávidí. To ale není tak zlý - my ho nepotřebujem. K čertu se zatracením a spásou, jsme nechtěný dítko boží.

Letmý pozorovatel musí označit *Klub rváčů* za ateistický nebo dokonce nihilistický (nebo alespoň pesimistický v schoperhauerovském významu) umělecký počín. Nezapomeňte, jste „jen rozkládající se organická hmota jako všechno ostatní.“ A všichni jsme „součástí stejného hromady hnoje.“ Prostě jsme jen kus hlíny, nic extra. Žádné duše, žádný kosmický úděl. Ale když od této rétoriky na chvíli odhlédneme a podíváme se, co vlastně Tyler a jeho muži tvoří, snadno ho usvědčíme z *nepravdy*.

Znovu nabytím svého *thymu* a bojem za ideál se stáváme čímsi víc než „organickou hmotou.“ Vydělujeme se od zvířat a uskutečňujeme v sobě kousek toho, co je vlastní bohům. Proto ostatně v podstatě všichni filozofové od Aristotela až po Hegela a Nietzscheho pohlíželi na člověka jako nad-přirozenou bytost, zčásti zvíře a zčásti boha. Proto se také v germánské mytologii - našem Písmu svatém, pánové - lidé rodí z popela a jilmu, když jim bratři Ódin, Vili a Vé postupně udělují *odhr* (ekvivalent *thymu*), vůli a otevřenost transcendenci (tj. vlastnost dnes často označovanou jako „spiritualita“).

Tylerova slova bychom tedy neměli bez dalšího přijmout jako vymezení metafyzické existencialistické kosmické nesmyslnosti *Klubu rváčů*. Jsou totiž určena Jackovi a Vesmírným opicím v rámci jejich „výcviku;“ jako součást jejich rozebrání a opětovného složení - což, jak už jsem napsal, obnáší realizaci jejich *thymu*. Ten však vždy musí směřovat k nějakému ideálu. Cílem Projektu Chaos je zničení moderního světa - na tuto cestu však Vesmírné opice dostalo poznání, že moderní svět brzdí a znevažuje jejich mužství.

Nebudme na omylu - *Klub rváčů* má náboženský rozměr: Tyler a Vesmírné opice totiž uctívají mužství samotné. Jasně, může se to zdát trochu podivné a chlápkům, co kouří mentolky (*newportky*), i trochu zavánějící „teplouštvím.“ Nechte mě to vysvětlit. Náboženství vždy obnáší směřování k nějakému ideálu, jehož dosažení zůstává vždy kousek mimo náš dosah, a tak nás pohání ke snaze dojít ještě o kus dál a výš. Právě tím ale pro muže je mužství. Jak už jsem zmínil, ženskost je pro ženy stavem. Pro muže by však mužnost měla být ideálem, kterého je třeba dosáhnout a udržet se.

Dokonce i ti ve své mužnosti nejjistější muži neustále hledají nové výzvy a nové způsoby k jejímu vyjádření - a stejně tak se vyhýbají všemu, co by ji v očích jejich nebo ostatních snížilo (třeba jako vzít si na sebe cokoli vyrobeného těmi společnostmi pro příslušníky tlupy

bonobů). Muži obdivují mužnost u ostatních a stává se pro ně příkladem. Když se Jack Tylera zeptá, s kým ze všech lidí v dějinách by se chtěl porvat, ten odpovídá, že s Hemingwayem. Proč? Hemingway je symbolem ošlehané, přímočaré, nebojácné, pijácké, málomluvné mužnosti. Když zvládnete i Hemingwaye...

Muži se vždy snaží vyšplhat ještě o kus výš, ženskost je horizontální: vyzařuje kolem sebe teplo a péči a také vytváří další, kterým může teplo a péči poskytovat. Mužnost je vertikální, směřuje nahoru k ideálu dosahovanému v mužské duši. A ženy nevyhnutelně křičí, abychom z toho zpropadeného žebříku slezli, než si srazíme vaz. (Jinak to být nemůže – vždycky to tak bylo a bude.)

Všechna náboženství „vytvořili“ muži a hýčkám si svou osobní teorii, že všechna náboženství jsou pro muže jen rafinovaně skrytým způsobem uctívání sebe sama. Samozřejmě ale nemyslím, že kdejaký Lojza uctívá jiného Lojzu nebo Pepu. Uctívají to, čím by mohli být a říkají tomu Bůh. Ne náhodou je Bůh On. A Otec náš (nebo Všeotec). Ze stejného důvodu má i slovo „virtue“ /ctnost/ původ ve „vir-“, indoevropském kořeni označujícím „mužné“ (odtud máme i „virilitu“). A viděli jste někdy *lingam*? Bůh, Alláh, Šiva, Buddha, Mithra a tak dále nejsou jen chlapi, ale ztělesnění chlapství. Když Tyler svým mužům říká „jste zpívající a tančící pól světa“ projevuje větší míru upřímnosti (Ježíš byl sice taky chlap, ale Tyler by z něj dokázal vytlout duši.)

Ve filmu se objevuje spousta náboženských odkazů a na náboženské pojmy narážíme v dialogu i popiscích scénáristů. (Knížku jsem četl už tak dávno, že se nepamatuji, jak to bylo v předloze.) V dalším ze svých komentářů mimo obraz Jack během večera v Klubu říká: „Jejich hysterický řev připomínal náboženskou extázi **pentekostalistů**. Následně jsme se všichni cítili spasení.“ Když se po dlouhé době znovu setkává s Bobem a Bob mu prozrazuje, že se přidal ke Klubu rváčů, scénárista píše: „Na Bobově tváři se rozhostil vášnivý výraz nově nalezené víry.“ Když později jednoho večera Jack s Bobem odcházejí z Klubu, scénář popisuje, že „se oba usmívají se zbožnou vyrovnaností.“

Bob se jak známo stává prvním mučedníkem Klubu rváčů a kolem jeho osoby vyrůstá náboženský rituál, při němž členové Klubu na svých shromáždění po celé zemi potají skandují „Jmenoval se Robert Paulson. Jmenoval se Robert Paulson. Jmenoval se Robert Paulson...“

6. Jsem Jackova homo-panika

Konečně se dostáváme ke kapitole, která hodně fandům *Klubu rváčů* tolik vadí. Chuck Palahniuk je gay.

Zajímavé ale je, že na rozdíl od homosexuálních autorů, kteří si na své orientaci fakticky postavili celou kariéru, Palahniuk podle všeho opravdu nestojí o to, aby to o něm lidé věděli. Svým způsobem. V roce 1999 dovolil, aby v jemu věnovaném medailonku vyšlo, že má ženu, s níž „neplánují děti.“ Ve skutečnosti ale žil a žije s mužským partnerem. O čtyři roky později poskytl rozhovor *Entertainment Weekly*, ale následně mu došlo, že cílem článku bylo „odhalit“ jeho homosexualitu. Palahniuk se s nimi pustil do boje. Později to komentoval velice

úctyhodnými slovy: „Všechno, o čem jsme mluvili, se smrsklo na ‚kam strkáte péro?‘ Strašně mě nasralo, že jsem prostě nemohl být normální člověk, že jim na mě jako to jediné zajímavé přišel tenhle jeden aspekt mojí osobnosti.“ (Trochu to připomíná Jacka Donovana s jeho odsudkem „orientace coby etnicity“ a údivem nad tím, „proč bych měl mít blíž k lesbické folkové zpěvačce než k mým /normálním, tj. nehomosexuálním/ vrstevníkům, kteří mají podobné zájmy?“)

Výše uvedená slova pronesl Palahniuk pro *The Advocate* (no fuj!) v rozhovoru z roku 2008. Po setkání s novinářem však znenadání odmítl focení a další spolupráci s časopisem. Obecné povědomí o jeho homosexualitě mu zjevně není příliš po chuti. Své důvody naznačuje v rozhovoru pro *Advocate*: „Znám spoustu lidí, kteří opakovaně použili svou národnost, rasu nebo sexualitu, ale po pár knížkách se to rychle ohrálo... Zamknou se škatulky a pořád dokola rozebírají úzce vymezený kus svého já.“

Napadá mě ale ještě další, nevyřčený důvod Palahniukovy počáteční neochoty vyjít se svou orientací před celý svět. Báł se totiž, že kdyby se jeho mladí fandové dozvěděli o jeho sexualitě, někteří by si možná při pohledu na jeho mistrovské dílo *Klub rváčů* přihnuli z půllitru Budu a zahučeli „Hele, tohle je přiteplené!“

A narovinu – kdo se pustí do hledání něčeho „teplého“ v *Klubu rváčů*, najde toho dost a dost. Co všechny ty scény plné chlapů bez triček, hlavně Brada Pitta (co, mají snad v Klubu rváčů „pravidlo,“ povinně nahoře bez?). Všechno to „mužské sbratřování.“ A – doprdele! – co ta scéna, kde Jack pozoruje Tylera ve sprše a Tyler říká: „Jsme generace vychovaná ženami. Říkám si, jestli je další žena skutečně odpověď, kterou potřebujuem...“ Jestli s námi Klub rváčů náhodou nemá tak trochu „postranní“ úmysly...

Klid, jde jen výplod vaší horečnaté představivosti. Když Tyler říká „Jsme generace vychovaná ženami,“ odkazuje na to, kolik mladých mužů dnes vyrůstá buď bez otců – nebo s otci, kteří nemají čas/chuť se jim věnovat. (Nezapomeňte: „Naši otcové byli našimi modely Boha. Co vypovídá o Bohu to, že se na nás vykašlali?“) A tak se výchovy i formování ujaly ženy. Jak už jsem zmínil, moderní svět se skutečně v nezanedbatelné míře přizpůsobuje ženským představám a od mužů se očekává „předefinování“ mužnosti na míru podle ženské objednávky. „Třicetiletí kluci“ našeho světa podobně jako Jack vyrůstají jako vzdorovití, duchovně prázdní holobrádci; ve školách, kde musí brát sedativa, aby tam vůbec vydrželi sedět **a následně si najít práci, která jim vezme nejlepší léta a na oplátku jim nedá nic víc než prostředky obstarat si symboly statusu.**

Jak zní tedy odpověď? Pro spoustu z nich pochopitelně „společný život se ženou.“ Když nic jiného, aspoň nebudou sami a dostane si jim pravidelného sexu a – kdoví? – třeba i lásky. Pozor, je to past. Všichni samozřejmě potřebujeme lásku, ale to nás nezabaví pohrdání ze sebe samých. Přilepit se na další ženu a plnit všechno, co jí na očích uvidí, z 30letého kluka chlapa neudělá. A proto si Tyler klade otázku jestli „je další žena skutečně odpověď, kterou potřebujuem.“ (Kdo si to tato slova vykládá jako „pojďme zapařit a pak si dopřát něco homosexu“ je beztak příliš tupý, než aby si *Klub rváčů* zasloužil.)

Co se všeobecné nechuti k tričkům a košilím týče, v Klubu rváčů nejsou povolené košile (ani boty) v zásadě ze stejných důvodů jako v boxu nebo MMA. Jestli tedy je něco „teplého“ na Klubu rváčů, musí být i na UFC.

Pochopitelně se najde spousta chytráků, podle kterých na UFC něco teplého skutečně je. Jde o politicky superkorektní, pohlavní role ohýbající tupce, nadopované freudovsko-lacanovsko-frankfurtskou hermeneutikou podezřívavosti, kteří nám před pár lety oznámili, že Abe Lincoln byl gay, protože svého času byl tak chudý, že musel spát v jedné posteli s dalším mužem. Tito lidé chápou *Klub rváčů* jako „homoerotický“ nebo latentně homosexuální. **Chtějí ho nám mužům zkazit právě proto, že má tak obrovský potenciál nám otevřít oči.**

Tihle lidé nám přivázali na krk „chlapské objetí.“ Cílevědomě rozložili každou výlučně mužskou instituci i činnost. Vpustili ženy do Citadely a žalovali mužské kluby. Co nedokázali zničit infiltrací a žalobami, otrávilí rozséváním podezřívání a nejistoty. („Není to teploušské?“ „Bylo to teploušské?“ „Je gay?“ „Jsem gay?“)

K utužování mužských kolektivů patří v různých fázích soupeření, blbnutí, vychloubání, předvádění se, společná práce i utrpení, nevinná fyzická blízkost i podobně nevinné projevy náklonnosti. Tím, že to všechno nakazili strachem z „latentní“ homosexuality, se jim (víte, o kom mluvím) v podstatě na Západě podařilo zničit mužské kolektivy, což pokládám za katastrofu nesmírných rozměrů, jelikož vytváření různých druhů *Männerbundů* není naprosto nezbytné jen pro přežití národa, ale také jeho vynikajícnost. Mužské skupiny ochraňují budoucnost – fyzické přežití rasy – ztělesněnou ženami a dětmi. A právě v prostředí těchto skupin se nejčastěji projevují vznešené ctnosti odvaha a věrnost, díky kterým jsme přežití vůbec *hodni*.

Je na mužských kolektivech a *Klubu rváčů* něco „homoerotického“? „Erotické“ připadají těm, pro které skutečně erotické jsou. Proto skutečně *jsou* mužské kolektivy a *Klub rváčů* erotické, ale jen pro (pardon za ten výraz) teplouše. Jak známo, v těsných mužských kolektivech – výhradně mužské skupiny a prostředí (chlapecké školy, vězení, lodi atd.) – někdy dochází k sexuální aktivitě mezi muži. V armádě se tomu říkalo „královnou na den,“ v reakci na fakt, že chlapi s bouřícími hormony si prostě čas od času, no, však víte... a neměli by za to být hned nezbytně trestaní, protože takřka pokaždé šlo o jednorázový akt. A pak tu samozřejmě jsou starobylé kultury jako Sparta nebo samurajské Japonsko, které neměly s vytvářením sexuálních pout mezi muži žádný problém a dokonce je podporovaly. Sotva to však bylo „teplé.“ Mezi třemi stovkami Sparťanů v thermopylské soutěsce a kontrakulturním hnutím *Radical Faeries* je skutečně zásadní rozdíl.

„Gay lifestyle“ není nadčasovou ideou, ale moderním výmyslem. Palahniuk s ním nechce mít mnoho společného a rozhodně se jím nechce nechat definovat. Fanoušci *Klubu rváčů* by však v prvé řadě měli pochopit, že i když se Palahniuk popisuje oním odpudivým termínem „gay“ a přestože se dopustil omylu, když dal rozhovor nechutnému plátku *Advocate*, není to v žádném případě „gay autor.“ Nic „gay“ není ani na *Klubu rváčů* – je to knížka pro každého muže.

7. Jsem Jackova anima

Helena Bonham Carterová jako Marla Singerová

Zásadním důvodem zavržení výkladu *Klubu rváčů coby* „gay“ díla je i ústřední úloha postavy, o níž jsem se dosud nezmínil: Marly Singerové.

Herecké výkony ve filmu jsou ve skutečnosti dosti kvalitní. Jako herec podceňovaný Brad Pitt je dokonalý Tyler. (Dovedete si v té roli poté, co jste film viděli, představit někoho jiného?) Vážně dobrý výkon předvádí i Edward Norton.

Jsem ale na vážkách: nejlepší herečkou celého filmu je totiž podle mě Helena Bonham Carterová jako Marla. V první řadě se díky ní postava stává *mnohem* zajímavější než v knize. Filmová Marla není jen úžasně svérázná a skutečně vtipná, ale také s ní cítíte. Ubohá Marla má mé sympatie, což u Jacka (s kterým se do jisté míry ztotožňuji) nebo Tylera (obdivuhodný, ale ne sympatický) neplatí.

V úvodu filmu Jack (mimo záběr) říká, že najednou si uvědomil, že tohle všechno (Tylerovy „demoliční záležitosti,“ atd.) má „něco společného s dívkou jménem Marla Singerová.“ V původním scénáři i románu je formulace ještě podstatně výraznější: „Dochází mi, že tohle všechno... se nějak točí okolo Marly Singerové.“ *Okolo* ní?

Jak jsem se snažil ukázat, ústředním motivem *Klubu rváčů* je znovunalezení (nebo vzkříšení) mužství. Cestou k tomu pak je směřování k ideálu, o jehož realizaci, zachování nebo ochranu usilujeme. Nesmíme však ztrácet ze zřetele skutečnost, že muž tvoří jen polovinu **dyády** a jeho mužství zčásti utváří i jeho vztah k ženě. Protože jsme tady samí chlapi, na rovinu si

přiznejme, že na ideálu mužství skutečně je cosi neoddiskutovatelně misogynního a feministky pro jednu mají kousek pravdy. Mužství z části definujeme ve smyslu „*nebýt jako žena*.“ Stupeň „zženštilosti“ znamená selhání na cestě stát se mužem a míru, v níž si daný zženštilc zasluhuje opovržení.

Ne všichni muži takto uvažují, ale 99,99% z nich ano. Možná by tak uvažovat *neměli*, vždy tomu tak ale bude. Feministky si rády představují, že při převýchově mužů dosahují postupných úspěchů. Ve skutečnosti však muži pouze předstírají, co po nich feministky chtějí; a to ze stejného důvodu, z jakého předstírají souhlas s různými ženskými nesmysly už od úsvitu věků: chtějí s ženami vycházet – a tím si zajistit pravidelné jídlo a sex.

Přestože se ale muži vědomě definují protikladem k ženám a ženskosti, správný muž musí umět s ženami navázat a udržovat pozitivní vztah. To si žádá dosažení, mírně řečeno, velice delikátní rovnováhy. Ženy silně přitahují mužní a realizovaní muži, jejichž život se netočí kolem žen a kteří chtějí něco dokázat. Do jisté míry hledají v těchto „alfa samcích“ schopné obránce pro sebe i své potomky. Jakmile už ale muže polapí, snaží se mu ženy samozřejmě zabránit v podstupování dalšího rizika. Muž se obvykle podvoluje – a umírá ve spánku, s nenávisí k ženě a sny o tom, co mohlo být. A žena jím na oplátku pohrdá, protože jí nedokázal říct ne (i když si toho *nikdy* není plně vědoma).

Muž pak zase touží po ženě, o níž soudí, že mu zůstane věrná. Prostě řečeno chce mít jistotu, že vychovává své vlastní děti. Hlavní známkou věrnosti, po kterém se dívá, je oddanost: hledá ženu, která v něj skutečně věří nad všechny ostatní; která věří v něj, jeho poslání i jeho schopnosti jej splnit. Svým způsobem touží být uctíván. Pokud muž takovou ženu najde a zároveň plní své životní poslání, stává se nejšťastnějším a nejdokonaleji seberealizovaným mužem. Spojením s dokonalou ženou dosáhl totiž harmonie dvojího – a často protichůdného – impulsu vlastní přirozenosti: bojovat a dosahovat ideálu na jedné a tužby najít družku a zplodit potomstvo na straně druhé. Takovýto muž našel způsob, jak založit rodinu a zároveň neopustit své ideály svazkem se ženou, jejíž oddanost vlastně jeho honbu za ideálem *pohání*.

Jak to vyjádřil Derek Hawthorne ve své **eseji** o filmu **Bouře nad Montblankem**:

Bez ženy muž postrádá pocit ukotvení. Tolik se soustředí na *konání*, že mu mezi prsty uniká *bytí*. Jeho hledání smyslu života se stává čím chladnějším a sterilnějším. Bez domova, krbu a ženy, do jejíž péče by se mohl vrátit, nakonec ve svém úsilí vyhoří a s pocitem prázdnoty propadá zoufalství.

Männerbundy existují ve stavu napětí s okolní společností, z jejichž útrob vzešly. Mohou ji ochraňovat, ale také se stát divokou, násilnou a chaotickou silou. V posledku musí členové *Männerbundu* – aby došli skutečného naplnění coby muži – nalézt rovnováhu mezi vzájemnou oddaností a touze po ženě a dětech. Tyto dva cíle lze skloubit. Aby v tom však muž uspěl, musí překonat působení svých druhů, kteří ho neustále raději lákají k dobrodružství, než by

sledovali, jak úpí „pod pantoflem.“ Zároveň však musí odolávat své ženě, která (není-li skutečně výjimečná) se nevyhnutelně pokusí pouto s jeho druhý narušit. Musí se naučit říkat „ne“ oběma, ale odmítat ženu pro něj bude obtížnější.

Jackův vztah s Marlou zobrazuje tuto dynamiku. Kdo ale vlastně je Marla?

Je, stejně jako Jack, odcizený poutník a Palahniukovo zpodobnění ženské polovice zlomeného moderního člověka. Jako taková se od Jacka v mnohém liší. Jack na kastraci modernitou reaguje *akcí*: rozdělí svou osobnost a svůj potenciál pro mužskou seberealizaci zhmotní v „Tyleru Durdenovi.“ Následně s tímto svým vyšším já vytvářejí Klub rváčů, z něhož postupně vyroste celostátní revoluční hnutí.

Marla ovšem reaguje dosti odlišně. Jelikož nemůže být zbavena mužnosti, neodpovídá na náš moderní úděl v Jackově stylu. Nenapadá mě lepší slovo než „nenaplněná.“ Důvodem je v první řadě slabost mužů okolo ní. Jak už jsem zmínil, když ženy dosáhnou svého a přimějí muže přestat riskovat a vsadit na jistotu, dostanou sice, co chtějí – ale nakonec to stejně dopadne tak, že svými muži pohrdají a cítí, že v jejich životech něco schází.

Ona domácnost, kde jste možná vyrostli, v níž se táta vzdal svých snů, aby učinil mámu šťastnou, hrál podle jejích not a ve své dílničce maloval plastové vojáčky, posloužila jako zmenšený model pro naši společnost. Žijeme v ženském světě, kde se Muž s dějinným „Ano, drahá“ poddal Ženě. A z Ženy se teď stala Marla: rozzlobená, nestálá, ubrečená coura se sklonem k závislosti, která jako by neustále na něco *čekala*. Čekala na něco nebo někoho, kdo by ji zachránil – jako sjetá a lehká princezna zamčená ve věži. **V našem světě se tam však zamkla sama - a klíč označila za „utlačitele.“**

Jack není nihilista, ale pesimista. Zoufalství jej vybičuje k pokusu změnit svět. Naopak Marla nihilistkou skutečně je. Nikdy se nedostává za fázi turistky po podpůrných skupinách. Jednoduše čeká na smrt a celý její život není o moc víc než jedno obří „volání o pomoc,“ ztělesněné jejím předávkováním *Xanaxem*.

Tento čin ji skutečně sblíží s Jackem. Ten ji ve své „tylerovské“ personě opakovaně šoustá, podle jejích vlastních slov velice dobře – což sice zjevně dosti naléhavě potřebuje, ale po čem skutečně touží a co ji naplňuje, je jednoduše *být s Jackem*, na kterém ji postupně začíná upřímně záležet. (Ženám příliš nejde rekreační sex, protože si chtějí se svými sexuálními partnery vytvořit citové pouto. Z toho důvodu můžeme ženy označit za skutečné oběti sexuální revoluce.) Dojemnost příběhu dodávají Jackovy návraty k Jackovi, při nichž nebohou Marlu vyhání z domu. To je „milostná zápletka“ *Klubu rváčů*.

Posiluje zájem diváka o příběh i osud postav. Proč? Nechceme se dívat, jak ubohá Marla trpí a taky chceme, aby se s Jackem „dali dohromady.“ Při prvním zhlédnutí – kdy ještě nevíte, že Jack je Tyler – si budete myslet, že Jack Marlu tajně miluje (a možná i ona jeho) a doufáte, že Jack dostane rozum a vyrve Marlu ze spárů bezcitného Tylera. Při opakovaném sledování se znalostí dějového zvratu převládne jiný druh napětí: „Kdy si Jack konečně uvědomí, že celou tu dobu je Tyler a šoustá Marlu,“ a vy chcete, aby se probral, než ji nadobro ztratí.

Znova, proč? Protože víte, že jako muži nemůže Jackovi stačit jen Klub rváčů a potřebuje i Marlu. Aby však jeho žena pro muže něco znamenala (a aby toto vlastnictví něco znamenalo i pro ni), musí si ji získat prostřednictvím svých mužných ctností. Klub rváčů se stává prostředkem k získání Marly. Tu sice přitahuje Tyler, Tyler však není nikým jiným než Jackovým mužným a sebevědomým druhým já. Jack nejprve na setkání podpůrné skupiny Marlu zaujme, protože v něm vidí spřízněnou ztracenou duši, ale skutečné pouto si k němu vytvoří teprve tehdy, když se stane Tylerem Durdenem.

Jack se při tom stává Mužem, který k sobě přitáhne, opraví a zachrání zlomenou Ženu. Tak alespoň vyznívá závěrečná scéna, kdy se Jack s Marlou drží za ruce a sledují vybuchující a k zemi se hroutící budovy kolem nich.

Jack na konci Tylera Durdena nezabíjí, to je mylný výklad. „Tyler Durden“ prostě přestává existovat coby samostatná persona: Jack se stává Tylerem. Všimněte si, co se děje ve filmu poté, co se střelí a „zabíjí“ Tylera. Všimněte si, s jakou autoritou rozdává rozkazy Vesmírným opicím. Už na ně nemusí křičet a jednat s nimi, jako by je měl za šílence a své nepřátele. Všimněte si, jak klidně pozoruje destrukci mrakodrapů. Nižší, „Jackova“ část jeho psyché o to nestála, ale přesto k tomu došlo. Abychom parafrázovali Nietzscheho, musí se stát bohem, aby byl hoden svého činu. Musí se přihlásit ke všemu, co „Tyler“ řekl a udělal.

8. Jsem Jackovo implicitní bělošství

Už od uvedení filmu do kin v roce 199 se lidé přou, jestli je snímek – nebo alespoň v něm zobrazená organizace – „fašistický.“ Je tedy *Klub rváčů* fašistický?

Ano, je.

Klub rváčů i Klub rváčů jsou oba fašistické; tedy: film i organizace, kterou zobrazuje (později i Projekt Chaos) jsou implicitně fašistické. Znovu zopakuji: je mi jedno, co o snímku prohlásil Chuck Palahniuk nebo kdokoliv další ze zúčastněných. Filmová organizace je zjevně fašistická a ať už tvůrci zamýšleli cokoli, výsledný počín počítám mezi nejpřesvědčivější a nejpodnětnější obhajobu fašismu na stříbrném plátně, jakou jsem kdy viděl. (Působivější než *Triumf vůle*, který jen ukazuje, jak šťastní a dobře oblečení všichni budou po nastolení fašismu – ale neukazuje nezasvěceným důvod, proč je nutné jej nastolit.)

Odhalen až úplně na dřev vyjadřuje fašismus ideu, že vládnout by měl *Männerbund*. Klub rváčů je zformováním *Männerbundu*. Projekt Chaos pak nevyhnutelným závěrem, k němuž dospívají muži Bundu po svém procitnutí: vládnout by měli oni. Ve skutečných fašistických hnutích pak tyto muže poháněla touha ochránit svým *thymem* vlastní národ, zemi a kulturu.

Problémem filmového fašismu je nejistota, zda Vesmírné opice skutečně usměrní svůj *thymos* tímto žádoucím směrem. Mé pochyby vycházejí z výhrady, kterou lidé jako my, kteří jinak *Klub rváčů* zbožňují, k filmu vznášejí: Klub rváčů/Projekt Chaos je vyobrazen jako „rasově rozmanitý.“ Nevzpomínám si, jestli tomu tak bylo i v předloze. (Neotloukejte mi to prosím o hlavu – neměl jsem čas si ji znovu přečíst.)

Fašismus *Klubu rváčů* není rasové ani nacionálně socialistické odrůdy (jakkoliv mýdlo vyráběné z lidského tuku působí jako dosti temný odkaz na jeden z mýtů o nacistech). Jejich fašismus se zdá být v podstatě tradicionalistický a vágně anarcho-primitivistický. Cíl Projektu Chaos je v zásadě trojí.

Zaprvé zničení symbolů amerického kapitalismu a kulturní degenerace: demolice korporátního umění, vandalizace kavárny, krmení holubů projímadlem, aby posrali parkoviště plné luxusních aut atd.

Zadruhé zamýšlejí zlikvidovat prostředky, kterými se Američané umrtvují a rozptylují: zničit počítače, smazat videokazety, rozbít satelitní talíře atd.

Třetí a nejdůležitější bod: zničit finanční strukturu USA (a vlastně i zbytku světa) vyhozením ústředí společností provozující kreditní karty a podobných cílů do vzduchu.

Kromě toho se objevují i další dosti nesmyslné akty uličnictví jako „znečišťování fontánek“ nebo stavba „katapultu na ekrementy.“

S jakým cílem? Nu, Tyler obraz budoucnosti, kterou doufá vytvořit, v jedné z nejslavnějších scén celého filmu vykresluje dosti jasně:

Ve světě, který vidím, stopujete v podmáčeném lesním údolí mezi troskami Rockefellerova centra losa. Máte na sobě kožený oblečení, který vám vydrží celý život. Budete šplhat po liánách kudzu porůstajících ruiny Sears Tower. Pod sebou uvidíte, jak miniaturní postavičky mlátí kukuřici a na prázdném pruhu zbytků dálnice suší kousky masa.

Zopakuji to – Tyler chce znovu začít (*resuscitovat*) dějiny: zničit kapitalismus, globalismus, technologii, konzumní kulturu, třídní dělení za bázi majetku atd. Uvědomuje si, že jakmile se vrátíme k jím vysněnému polo-primitivismu, společnost se podél zlomových linií rasy a etnické příslušnosti rozdělí znovu – a zřetelněji než kdy předtím? Tyler možná ano, ale Palahniuk ani tvůrci filmu takřka jistě nikoliv.

Jistě, Klub i Projekt Chaos jsou rasově smíšené. Diváci si však myslím plně neuvědomují, že se s postupem času stávají *běloštějšími*. Konkrétně mluvím o rasové příslušnosti Vesmírných opic žijících v domě na Paper Street.

Pár věcí mi na filmu vadí, třeba ten animovaný tučňák. Ale nejvíc mi pije krev dlouhovlasý přiteplený Asiat v některých scénách ze sklepa, který neustále předvádí chlapácké pózy a snaží se působit „macho.“ Pokaždé, když se objeví v záběru, odvracím zrak (stejně jako když Jack znetvoří chudáka Angel Face). V bojových scénách v Klubu se objevuje i pár černochoů a jeden z nich pronáší pár replik. Jakmile se dostaneme do domu, prostředí se stává z drtivé většiny bělošské. Jednou dvakrát do týdne se potkat s rasově smíšenou skupinkou chlápků

někde ve sklepech je jedna věc, ale s někým *žít* úplně jiná.

Všichni se cítíme nejlépe mezi svými. A tak se ocitáme v domě obydleném takřka výhradně partou svalnatých, bělošských a nakrátko ostříhaných Vesmírných opic. Občas se v záběru objeví černoši – neřekne ani slovo, a když mrknete, snadno ho minete. Také na zlomek vteřiny vidíme někoho, kdo vypadá jako tamten Asiat, teď už s ostříhanými vlasy. (Možná je to jiný Asiat – kdo to má poznat?) Všechny zásadní scény v domě – hlavně přinesení Bobovy mrtvoly – ovládají bílí herci. Jako by si filmaři matně v podvědomí uvědomili, že rasová směsice v domě by nepůsobila kdovíjak věrohodně. Mydlářská společnost z Paper Street je implicitně bělošská.

Spousta jako by toho byla ve filmu určená přímo bělochům: když Tyler říká mužům z Klubu, že jsou „celá generace [která] čerpá benzín, obsluhuje v restauracích. Otročí s bílejma límečkama,“ vybaví se mi běloši.

Vybaví se mi všichni ti obyčejní chlápci, kteří nemůžou najít slušnou práci, protože dobrá místa buď přesunuli do ciziny, nebo je obsadili barevnými nádeníky. Případně nemůžou najít práci, protože všechna místa v jejich domovině zaplnili vetřelci – vetřelci, jejichž „práva“ brání lidé, kteří nemají problém vtipkovat o chlápčích s jižanskými vlajkami na svých dodávkách. Vybaví se mi všichni ti běloši středního věku s vysokoškolským diplomem, kteří přišli o práci nebo povýšení ve prospěch někoho, kdo neumí pořádně anglicky. A vybaví se mi všichni ti chytrí osmnáctiletí kluci, které nevzali na Harvard nebo MIT, protože něčí prapraprarodiče vlastnili otroky. Chlapi, jsme „prostřední děti historie,“ a „začínáme bejt dost vzteklí.“

Ale nezapomínejte: taky „jsme tiší mladí muži, který poslouchaj, dokud není čas se rozhodnout.“

9. Jsem Jackův závěr

Nedávno mi Greg Johnson (správně) ukázal, že film převyšuje knihu mj. díky menší míře projevovaného nihilismu. V knize plánuje Tyler vyházet do vzduchu muzea, nikoliv ústředí finančních společností. Jaký to má smysl? Proč ničit budovu plnou toho *nejlepšího*, co naše kultura vytvořila? V románu Tyler dvakrát opakuje, že si „chce vytrít prdel Mona Lisou.“ „Zapalme Louvre,“ říká jedna z postav. „Tak se aspoň Bůh dozví naše jména.“ Nevyhnutelně mi tane na mysli Hérostratus, který roku 356 př. n. l. zapálil Artemidin chrám v Efesu, aby vstoupil do dějin. Povedlo se mu to – jako jedna z nejubožejších narcistických zrůd všech dob.

Něco z toho si našlo cestu i na plátno. Dokážu rozeznat smysl v ničení satelitů a luxusních kaváren. Ale proč lidem močit do polévky a vkládat do dětských filmů jednotlivé pornografické záběry? (Chápu, že Tyler je velice, velice nasraný. **Ale budme nasraní produktivně a nasměrujme náš hněv proti správným cílům.**)

Právě toto mi nejvíc vadí na Palahniukovi a právě proto dávám přednost filmu před knihou. Jeho tvorba po *Klubu rváčů* trpí velkou nevyrovnaností a snadno a dosti právem ho lze

nařknout z nihilismu. (Podle všeho chce vydávat jeden román ročně a každý z nich píše velice rychle. To může být dobrá strategie, jste-li Jukio Mišima. Palahniuk ale Mišima není, alespoň zatím.) Jeden kritik napsal, že Palahniukovy knížky „prodávají nedopečený nihilismus zhuleného středoškoláka, který zrovna objevil Nietzscheho a **Nine Inch Nails**.“ Palahniuk na to pošetile reagoval rozzlobenou replikou. (Muž většího ducha by to přešel mičením.)

Asi nejskandálnější z jeho tvorby po *Klubu rváčů* je povídka **Střeva**, která popisuje děsivě odpudivou masturbační nehodu. Palahniuk ji za ta léta v rámci autorského čtení mnohokrát přednesl publiku a do května 2007 při této příležitosti omdlelo celkem 73 lidí (nedělám si z vás blázny.) Jiný kritik se nechal slyšet, že „Palahniuk zřejmě vyzývá sám sebe, aby každou svou ohavnost překonal něčím ještě horším.“ Musíme si klást otázku, zda má tento muž skutečně co říct – nebo je to jen dryáčnický nihilista, který se pokouší vydráždit naše otupělé vnímání ještě temnější a „smělejší“ penetrací kulturního rekta.

Jestliže jste tedy dočetli mé řádky až sem, možná si říkáte, jestli si toho prostě o *Klubu rváčů* jen moc nedomýšlím a nehledám v něm něco, co tam není. Otázka je na místě. Zaprvé: varoval jsem vás, že budu psát v podstatě jen o filmu, ne o knižní předloze. Jak už jsem zmínil, snímek svou předlohu přesahuje. Také jsem ale napsal, že se jí velice těsně *drží*. Spousta kvalit snímku vychází z Palahniukova textu. A všechna filmová latentní „poselství“ se dají nalézt i v románu. Filmaři je prostě jen zkondenzovali a učinili viditelnějšími.

Klub rváčů je prostě mnohem větší než Chuck Palahniuk, David Fincher nebo Jim Uhls a znamená podstatně víc, než se domnívají. *Klub rváčů* znamená to, co znamená pro nás. Skoro jako by nám román i film darovali samotní bohové a Palahniuk a spol. posloužili jen jako médium pro jejich vyjádření. Příběh na nás mocně působí, protože nám tolik říká o našem světě i generaci. Je natolik silný, že náleží době a nám samotným, nikoli kterémukoliv jednotlivému člověku nebo filmovému studiu.

Jedná se o nesmírně bohatý text a já sám jsem touto esejí sotva pronikl pod povrch všeho, co vypovídá o naší době i naší tísní.

Recenze Jeffa Costella *Fight Club as Holy Writ* vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 9. ledna 2012.